

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Мета заняття: проаналізувати сутність фінансової безпеки держави, розглянути основні виклики та загрози фінансовій безпеці України в сучасних умовах, вивчити механізми забезпечення та стратегічні напрями зміцнення фінансової безпеки.

План заняття:

1. Сутність та складові фінансової безпеки
2. Стан, виклики та загрози фінансовій безпеці держави
3. Оцінка рівня фінансової безпеки держави
4. Стратегічний курс та механізм його забезпечення у сфері фінансової безпеки

Ключові поняття: фінансова безпека, фінансова стійкість, платоспроможність, бюджетна безпека, боргова безпека, валютна безпека, грошово-кредитна безпека, банківська безпека, інвестиційна безпека, монетарна політика, фіскальна політика, державний борг, дефіцит бюджету, інфляція, доларизація, монетизація економіки, індикатори фінансової безпеки, порогові значення, інтегральний показник фінансової безпеки, фінансові ризики, стратегія фінансової безпеки

Завдання для практичної роботи

► 1. Опитування, відповіді на проблемні питання

Залучення декількох студентів групи, кожному індивідуально пропонується 1 питання для відповіді та дискусія між студентами групи під керівництвом викладача.

Проблемні питання для обговорення:

1. Розкрийте місце фінансової безпеки в системі економічної та національної безпеки
2. Сутність фінансової безпеки: ключові характеристики та головна мета
3. Складові фінансової безпеки держави та їх взаємозв'язок
4. Нормативно-правове забезпечення фінансової безпеки в Україні
5. Характеристика стану фінансової безпеки України у 2020-2024 роках
6. Основні виклики фінансовій безпеці України в сучасних умовах
7. Вплив високого рівня державного боргу на економічну безпеку держави
8. Роль інфляційних процесів у системі загроз фінансовій безпеці
9. Загрози фінансовій безпеці згідно зі Стратегією економічної безпеки до 2025 року
10. Методи та показники оцінки рівня фінансової безпеки держави
11. Стратегічні напрями зміцнення фінансової безпеки України
12. Роль міжнародних фінансових інституцій у забезпеченні фінансової безпеки

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

► 2. Засвоєння матеріалу – розв'язок завдань в письмовій та усній формі

Завдання 1. Знайти відповідність базових термінів категоріального апарату економічної безпеки та трактування його сутності:

№ з/п	Термін	Трактування сутності
1	Банківська безпека	А) стан, за якого забезпечується платоспроможність і фінансова стійкість держави, збалансованість доходів і видатків бюджетів, ефективність використання бюджетних коштів
2	Боргова безпека	Б) контрольований рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості, ефективність її обслуговування та використання залучених ресурсів
3	Бюджетна безпека	В) захищеність фінансових інтересів суб'єкта від внутрішніх і зовнішніх загроз, що дозволяє ефективно функціонувати, зберігати фінансову стійкість, платоспроможність і забезпечувати сталий розвиток
4	Валютна безпека	Г) стабільність грошово-кредитної системи, якість і доступність кредитних ресурсів, підтримка стабільності національної валюти
5	Грошово-кредитна (монетарна) безпека	Д) захищеність національної валюти, стійкість до коливань валютних курсів, здатність протистояти зовнішнім валютним шокам
6	Державний борг	Е) сприятливі умови для залучення інвестицій, захист інвесторів, ефективність використання інвестиційних ресурсів
7	Дефіцит бюджету	Є) стійкість і надійність банківської системи, здатність забезпечувати ефективне функціонування банківських установ
8	Доларизація	Ж) здатність протистояти негативним впливам, зберігати платоспроможність, ліквідність, незалежність
9	Інвестиційна безпека	З) взаємопов'язані показники стану фінансової системи, які в кількісному вираженні висвітлюють рівень загроз та попереджають про можливі загрози
10	Індикатори фінансової безпеки	І) загальна оцінка рівня безпеки держави, що формується на основі нормованих субіндексів функціональних складових фінансової безпеки
11	Інтегральний показник фінансової безпеки	Ї) перевищення видатків бюджету над його доходами, що потребує залучення додаткових джерел фінансування
12	Монетизація економіки	К) загальна сума заборгованості держави перед внутрішніми та зовнішніми кредиторами
13	Фінансова безпека	Л) показник насиченості економіки грошовою масою, що визначається як відношення грошової маси до ВВП
14	Фінансова стійкість	М) процес заміщення національної валюти іноземною у функціях міри вартості, засобу обігу та заощадження

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

Завдання 2. Проаналізуйте основні нормативно-правові акти в сфері забезпечення фінансової безпеки та заповніть таблицю:

Нормативний документ	Основні положення	Роль у забезпеченні фінансової безпеки	Міжнародна інтеграція
Стратегія економічної безпеки України до 2025 року			
Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року			
Бюджетний кодекс України			
Закон України "Про Національний банк України"			
Закон України "Про банки і банківську діяльність"			
Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України (Наказ №1277)			

Завдання 3. Знайдіть відповідність між загрозами фінансовій безпеці та заходами їх нейтралізації:

№ з/п	Загроза	Захід нейтралізації
1	Високий рівень державного боргу	А. Підвищення ефективності податкового адміністрування, розширення податкової бази, боротьба з ухиленням від оподаткування
2	Критичний дефіцит державного бюджету	Б. Реструктуризація боргу, диверсифікація джерел запозичень, дотримання граничних показників боргу, підвищення ефективності використання запозичених коштів
3	Високий рівень інфляції	В. Жорстка монетарна політика НБУ, таргетування інфляції, підтримка стабільності національної валюти, контроль грошової маси
4	Нестабільність банківської системи	Г. Посилення банківського нагляду, підвищення вимог до капіталу банків, система гарантування вкладів, санація проблемних банків
5	Надмірна доларизація економіки	Д. Підвищення довіри до національної валюти, створення привабливих інструментів заощадження в гривні, стабілізація валютного курсу
6	Відтік капіталу за кордон	Є. Покращення інвестиційного клімату, захист прав інвесторів, лібералізація валютного регулювання, боротьба з корупцією
7	Низький рівень монетизації економіки	Ж. Розвиток фінансового сектору, підвищення довіри до банківської системи, розширення кредитування реального сектору
8	Слабкість фінансового регулювання та контролю	З. Зміцнення інституційної спроможності регуляторів, впровадження міжнародних стандартів регулювання, підвищення прозорості фінансової системи

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

Завдання 4. Зазначте, які позиції відносяться до ключових характеристик фінансової безпеки (позначте знаком «+»):

- Захищеність фінансових інтересів від реальних і потенційних загроз
- Забезпечення військової обороноздатності
- Фінансова стійкість і рівновага
- Недопущення проявів сепаратизму
- Ефективне управління ризиками
- Оптимальне використання фінансового потенціалу
- Дотримання законодавства та непорушність права власності
- Системність і комплексність
- Непорушність кордонів держави
- Здатність протистояти негативним впливам та зберігати платоспроможність

Завдання 5. Охарактеризуйте стан фінансової безпеки України у 2020-2024 роках. Заповніть таблицю «Оцінка складових фінансової безпеки України»:

Складова фінансової безпеки	Стан на 2020-2024 рр.	Основні проблеми	Оцінка рівня (високий/середній/низький)	Наслідки для економічної безпеки
Бюджетна безпека				
Боргова безпека				
Валютна безпека				
Грошово-кредитна безпека				
Банківська безпека				
Інвестиційна безпека				
Безпека небанківського фінансового сектору				

► 3. Перевірка засвоєного матеріалу – проведення тестування в письмовій формі

Тестові завдання:

1. Фінансова безпека це –

А. захищеність фінансових інтересів суб'єкта від внутрішніх і зовнішніх загроз, що дозволяє ефективно функціонувати та забезпечувати сталий розвиток;

Б. здатність країни своєчасно виявляти, запобігати і нейтралізувати загрози в бюджетній сфері;

В. стан національної економіки, який забезпечує високу конкурентоспроможність у фінансовій сфері;

Г. система міжнародних відносин у сфері фінансів;

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

Д. захист банківської системи від зовнішніх загроз.

2. До складових фінансової безпеки держави відносяться всі перераховані елементи, ОКРІМ:

- А. бюджетної безпеки;
- Б. боргової безпеки;
- В. енергетичної безпеки;
- Г. валютної безпеки;
- Д. банківської безпеки.

3. Рівень фінансової безпеки України у 2020-2024 роках оцінювався як:

- А. високий (понад 70%);
- Б. задовільний (60-70%);
- В. незадовільний (близько 42%);
- Г. критичний (нижче 30%);
- Д. оптимальний (80-90%).

4. Індикатори фінансової безпеки це:

- А. законодавчі норми у сфері фінансів;
- Б. взаємопов'язані показники стану фінансової системи, які в кількісному вираженні висвітлюють рівень загроз;
- В. прогнозні значення фінансових показників;
- Г. експертні висновки про стан фінансової системи;
- Д. плани розвитку фінансового сектору.

5. До основних цілей Стратегії економічної безпеки України НЕ відноситься:

- А. забезпечення макроекономічної та фінансової стабільності;
- Б. підвищення інституційної спроможності регуляторів;
- В. повна відмова від зовнішніх запозичень;
- Г. розвиток сучасних фінансових послуг;
- Д. інтеграція з європейським економічним простором.

6. Механізм забезпечення фінансової безпеки включає всі перераховані елементи, ОКРІМ:

- А. міжвідомчої координації;
- Б. моніторингу і оцінки стану;
- В. повної централізації фінансової системи;
- Г. дорожньої карти заходів;
- Д. звітності і відповідальності.

. Оцінка фінансової безпеки держави здійснюється за рахунок:

- А. тільки аналізу державного бюджету;

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

- Б. тільки моніторингу банківської системи;
- В. тільки оцінки зовнішнього боргу;
- Г. комплексного аналізу ключових показників фінансової стабільності, ризикованості, структури боргу, інфляції та ефективності політики;
- Д. тільки аналізу валютних резервів.

8. До головних загроз фінансовій безпеці України НЕ відноситься:

- А. високий рівень державного боргу;
- Б. інфляційні ризики;
- В. глобальне потепління;
- Г. зменшення трудового потенціалу через міграцію;
- Д. критичне скорочення промислового виробництва.

9. Відповідальність за реалізацію Стратегії економічної безпеки покладена на:

- А. тільки Міністерство фінансів;
- Б. тільки Національний банк України;
- В. Кабінет Міністрів України, РНБО, Національний банк України, Міністерство фінансів;
- Г. тільки Раду національної безпеки і оборони;
- Д. місцеві органи влади.

10. Бюджетна безпека передбачає:

- А. тільки збільшення доходів бюджету;
- Б. тільки скорочення видатків бюджету;
- В. платоспроможність і фінансову стійкість держави, збалансованість доходів і видатків, ефективність використання бюджетних коштів;
- Г. тільки відмову від зовнішніх запозичень;
- Д. тільки збільшення податків.

11. Який показник фінансової безпеки характеризує рівень насиченості економіки грошовою масою?

- А. рівень інфляції;
- Б. монетизація економіки;
- В. доларизація;
- Г. дефіцит бюджету;
- Д. державний борг.

12. До стратегічних напрямів зміцнення фінансової безпеки НЕ відноситься:

- А. підвищення інституційної спроможності регуляторів;
- Б. повна ізоляція від світових фінансових ринків;

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

- В. розвиток фінансової інфраструктури;
- Г. забезпечення макроекономічної стабільності;
- Д. інтеграція з європейським економічним простором.

13. Який нормативний документ встановлює методику розрахунку рівня економічної безпеки України?

- А. Бюджетний кодекс України;
- Б. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України №1277;
- В. Закон України "Про Національний банк України";
- Г. Стратегія економічної безпеки України;
- Д. Закон України "Про банки і банківську діяльність".

14. До ключових характеристик фінансової безпеки відноситься все перераховане, ОКРІМ:

- А. захищеності фінансових інтересів від загроз;
- Б. фінансової стійкості і рівноваги;
- В. повного державного контролю над фінансовими потоками;
- Г. ефективного управління ризиками;
- Д. системності і комплексності.

15. Доларизація економіки це:

- А. використання долара США як єдиної валюти країни;
- Б. процес заміщення національної валюти іноземною у функціях міри вартості, засобу обігу та заощадження;
- В. купівля доларів населенням;
- Г. встановлення фіксованого курсу гривні до долара;
- Д. повна відмова від національної валюти.

16. Згідно зі Стратегією, одним з пріоритетних напрямів фінансової безпеки є:

- А. збільшення залежності від зовнішніх кредиторів;
- Б. підвищення стійкості фінансової системи до зовнішніх і внутрішніх викликів;
- В. повна відмова від міжнародної фінансової інтеграції;
- Г. закриття всіх іноземних банків;
- Д. зниження фінансової незалежності держави.

17. Боргова безпека держави передбачає:

- А. тільки повну відмову від запозичень;
- Б. тільки зовнішні запозичення;
- В. контрольований рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості та ефективність її обслуговування;

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

Г. необмежене збільшення державного боргу;

Д. тільки внутрішні запозичення.

18. Інтегральний показник фінансової безпеки розраховується на основі:

А. тільки одного найважливішого індикатора;

Б. усереднення всіх індикаторів без урахування їх вагомості;

В. зведення окремих нормалізованих субіндексів функціональних складових з урахуванням їх вагових коефіцієнтів;

Г. експертної оцінки загального стану;

Д. порівняння з показниками сусідніх країн.

19. Банківська безпека характеризує:

А. тільки кількість банків у країні;

Б. тільки обсяг кредитування;

В. стійкість і надійність банківської системи, здатність забезпечувати ефективне функціонування банківських установ;

Г. тільки розмір статутного капіталу банків;

Д. тільки кількість відділень банків.

20. До основних методів оцінки фінансової безпеки відносяться всі перераховані, ОКРІМ:

А. індикаторного методу;

Б. методу інтегрального показника;

В. методу випадкового вибору показників;

Г. ресурсно-функціонального методу;

Д. методу на основі критерію мінімуму сукупного збитку.

► 4. Самостійна робота

Презентація індивідуальних доповідей – виступ студента (не більше 5 хвилин) із підготовленою презентацією (використовуючи редактори презентацій Microsoft Office PowerPoint, Google Презентації, онлайн сервіс Prezi.com та ін.) за даною темою. Після доповіді відбувається дискусія між студентами на презентовану тему.

Доповіді:

1. Досвід забезпечення фінансової безпеки в країнах ЄС: уроки для України
2. Роль Національного банку України у забезпеченні фінансової стабільності та безпеки
3. Вплив військового стану на фінансову безпеку України: виклики та адаптація
4. Боргова політика України: ризики та шляхи забезпечення боргової безпеки
5. Банківська система України: стійкість, виклики та перспективи розвитку
6. Інвестиційна безпека України: бар'єри та можливості залучення іноземних

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

інвестицій

7. Роль міжнародних фінансових організацій (МВФ, Світовий банк) у підтримці фінансової безпеки України
8. Цифрові фінансові технології (FinTech) та їх вплив на фінансову безпеку

Використана література:

1. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року / Указ Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048525-21#Text>
2. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy>
3. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України "Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України" від 29.10.2013 р. №1277 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>
4. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
5. Закон України "Про Національний банк України" [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
6. Закон України "Про банки і банківську діяльність" [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
7. Фінансова безпека держави: методологія оцінки та механізми забезпечення : монографія / за ред. Т.І. Єфименко. К.: ДННУ "Академія фінансового управління", 2020. 280 с.
8. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://bank.gov.ua>
9. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mof.gov.ua>
10. International Monetary Fund (IMF). Financial Security [Electronic resource]. Access mode: <https://www.imf.org>